Publicaţiile Ateneului Cultural din Bacău

Bisericile Bacăului

de GRIGORE TABACARU

No. 6 şi 7
1932

BACĂU
TIPOGRAFIA „GUTENBERG", - D. ROSENBERG
1932

Fondatorii (ctitorii) bisericilor

- - din Bacău - -

Voevozi, clerici și mireni Inscripții.

In „cartea de aur" a județului și orașului Bacău, pe care acum începem să o scriem, întâiul loc îl ocupă ctitorii mănăstirilor și bisericilor presărate pe tot cuprinsul acestui ținut.

Cel mai mare ctitor și cel mai vechiu, este fără îndoială Ștefan cel Mare, care împreună cu ceilalți voevozi următori, boeri, răzăși și enoriași, preoți și mireni au înălțat lăcașuri dumnezești — mărturii neperitoare de virtute creștină — pilde veșnice pentru urmașii din toate timpurile. Ei au lucrat pe temelia „școalei lui Ștefan".

Ctitorii au avut o construcție sufletească deosebită de a noastră. Vremurile ne-au îndepărtat încetul cu încetul de tradiția cea bună, încât construcția sufletească este astăzi alta și astfel se explică dece adesea nu-i pricepem sau îi înțelegem anevoios. Cu adevărat eroi ai vremurilor, au construit cu avânt și cu credință neclintită, sacrificând averea și întreaga lor influență temporară pentru a satisface metafizica lor religioasă, înfrățând în forme concrete realul cu suprarealul pornit dintr'un misticism de nepătruns. Pentru pomenirea părinților și strămoșilor săi, Ștefan cel Mare împreună cu fiul său Alexandru clădesc biserica din Borzești, pe locul unde s'a născut și a copilărit; fiul său, în apropierea palatului „domnesc", clădește mănăstirea Precista din Bacău; totașa Gheorghiță Ștefan clădește monumentala mănăstire a Cașinului, iar Radu Răducanu, mănăstirea care-i poartă numele, din Tg. Ocna. Tot construcții monumentale sunt M-rea Precista din Tg. Ocna a lui Ursache Buhuș și cea din Berzunț, a lui Bogdan, biserica din Săucești a voevodului Ioniță Sturza, cea din Părincea, etc.—monumente ale generațiilor trecute, tot atât de

mărețe cași mănăstirile Bistrița și Neamțul, cași marele clădiri care atrag admirația lumii.

Pe cât de mărețe și de impunătoare sunt ele în formele lor arhitectonice, unele înconjurate cu ziduri uriașe, pe atât construcția sufletească a ctitorilor rămâne o enigmă pentru zilele de astăzi. Așa Banul Năstase, pentru a nu aduce decât un exemplu mai apropiat de zilele noastre, construește o biserică monumentală la Părincea și întocmai ca Solnes Constructorul din piesa lui Ibsen, după ce-și isprăvește opera — nu cade de pe schelă, însă moare în cea mai neagră mizerie, departe de lăcașul său, fiind dus la locul de veci într'o căruță cu doi boi!

Multe exemple de educație națională ni le oferă faptele ctitorilor:

După pilda tatălui său, Alexandru, fiul lui Ștefan cel Mare, clădește mănăstirea Precista din Bacău, după ce împreună cu tatăl său zidise biserica din Borzești.

Un alt ctitor nu vrea să se știe cine a fost și deși pictat cu familia sa pe păretele bisericii, scrie numai Anastasie și Anastasia (Tg. Trotuș), fără altă indicație, lăsându-ne pe noi să ghicim numele lui întreg.

Tot așa pe inscripția de pe crucea de piatră (Crucea de piatră) este sapat numele Spătarului Radu.

Câteodată nu se dă nici o însemnare și ctitorul zidește de piatră cioplită cubic M-rea Precista din Tg. Ocna și aflăm cu greu și rămânem în îndoială, când îl descoperim pe Vornicul Ursache Buhuș.

Dar odată cu zidirea mănăstirilor—moșii întinse se fac danii lor, ca nu cumva lăcașul să cadă vreodată în suferință, ci din potrivă să aibă putere de viețuire și să fie liber. De aceia mai toate au ziduri înalte de câte două și trei state de om, în interiorul cărora se adăpostiau în vreme de bejenie și de unde se apărau strămoșii mai cu ușurință. Așa a fost și încă se vede și azi zidurile înconjurătoare la M-rea Cașin, Bogdana și Răducanu — care sunt cetăți și mănăstiri în acelaș timp.

Nu mai vorbim de interior! Aici un adevărat muzeu: pictura icoanelor și îmbrăcatul lor în metal prețios, nelipsind aurul și argintul, și împodobite cu salbe bătute cu pietre scumpe. Acolo depuneau ctitorii toată averea lor și se îngropau — unde le era averea, în casa Domnului.

Pulcheria Cantacuzino Pașcanu, devenind prin căsătorie prin-

cipesa de Wittgenstein, n'a uitat să se ocupe îndeaproape de bisericile şi şcoalele din satele de pe moşiile sale, înzestrându-le cu fonduri necesare de întreţinere.

Pavel Cristea din Bacău şi-a legat numele de ctitoria bisericii din Bacău (catedrala) şi alte biserici, şi a lăsat casele şi moşia pentru spitalul judeţului.

Nu exista familie boierească sau domnească care să aibă moşie la Bacău şi să nu fi clădit câte un lăcaş dumnezeesc; iar după exemplul lor, când domniile s'au înstrăinat, au început să repare şi să clădească preoţii, călugării şi obştea locuitorilor, care, deşi cu mijloace modeste, totuşi au înălţat în toate satele altare de rugăciune. Unele dintre acestea, sunt ascunse după vreun deal, din lemn — cele mai multe din stejari bătrâni, astăzi înegriţi de vreme — adevărat abanos. Toate bisericile de lemn din sec. XV-lea au dispărut de vechime, au fost pradă focului sau în locul lor s'au clădit biserici de zid. Cea din urmă biserică din sec. XV-lea a ars anul trecut la Mărginenii-Munteni. Abia se mai păstrează două biserici de lemn din secolul XVII-lea (Brătila şi Vermeşti).

Clădirile mănăstirilor în judeţul Bacău sunt monumentale. Bacăul (cu Precista), Tg. Ocna (cu Precista şi Răducanu), Valea Trotuşului (cu M-rea Caşin şi M-rea Bogdana), dintre care numai M-rea Bogdana funcţionează ca mânăstire, sunt monumente istorice, care ar trebui vizitate în fiecare an cel puţin, de băcăoani, la care se poate adăuga M-rea Berzunţ, Biserica din Borzeşti şi M-rea Tazlăul Sărat, fiecare având interes aparte. Societăţile culturale şi în special Liga Culturală îşi poate îndrepta activitatea spre această ţintă. Nu mai vorbim de elevii cursului secundar, care ar trebui să cunoască istoriceşte trecutul acestor monumente în care se reflectează trecutul ţării.

Numărul mănăstirilor amintite prin scrieri este mult mai mare decât cel de mai sus — se ridică la 11 mănăstiri, dintre care unele dispărute.

Schituri sunt în număr de 19, iar unele rămase numai cu numele.

A existat şi în acest judeţ o viaţă monahală importantă, care a întreţinut viaţa culturală, religioasă şi naţională pe aceste meleaguri.

Este trist că odoarele, cărţile, icoanele şi mobilierul bisericilor vechi şi al mănăstirilor nu s'a păstrat la fiecare lăcaş.

Aşa multe din cărţile slavone şi greceşti s'au trimis la Episcopia din Roman şi la Bucureşti. Despre soarta lor nu se mai ştie nimic. De aceea cercetări mai amănunţite sunt anevoioase de îndeplinit şi este nevoie să ne adresăm altor isvoare mai greu de îndeplinit, cum ar fi săpăturile. Dar aceasta presupune o specializare, pe care n'am avut-o în intenţie.

Indicaţiile de mai jos asupra bisericilor din Bacău pot fi complectate cu date sigure locale, cu cercetări noui. Aici este numai un început de cunoaşterea judeţului sub acest raport. Rămâne ca timpul şi înţelegerea oamenilor să le desăvârşească. Cu acest gând de contribuţie aceste date apar la lumină.

ALEXANDRU (VOEVOD) FIUL LUI ŞTEFAN CEL MARE.
Mănăstirea Precista, Bacău, anul 1491.

Pe peretele dela intrare se găseşte următoarea inscripţie în slavoneşte, care în româneşte are următorul cuprins:

„Ca voinţa Tatălui şi cu conlucrarea Fiului şi cu săvârşirea Sfântului Duh, Euseviosul şi iubitorul de Christos Ion Alexandru Voevoda, fiul lui Ştefan Voevoda, Domnitorul Moldovei, a zidit acest templu în numele Adormirei prea curatei Născătoare de Dumnezeu şi pururea fecioară Maria şi s'a săvârşit în anul 7099, luna Genarie 1“ (1491).

La Mitropolia din Iaşi, se găseşte scris pe un panaghier:

„Ioan Alexandru Voevod, fiul lui Ştefan Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, a făcut acest panaghier, ca să stea în biserica sa din Bacău“.

Impreună cu tatăl său a clădit biserica Borzeştii (Vezi Ştefan cel Mare).

Preot Andreiu, Goioasa, 1837 (împreună cu poporenii).

Jupân Anastasie, Jupâneasa Anastasia... Tg. Trotuş, 1732 şi 1733 (?) După grosimea zidurilor biserica pare mult mai veche decât 1732. Tg. Trotuş a fost vamă şi capitala ţinutului cu acelaş nume pe timpul lui Alexandru cel Bun şi Ştefan cel Mare (Documentul din 1460).

Banul Anastasie Ioan, 1869, Părincea. (In vechime se numea Zlătarii şi Buzduganii; făcea parte din jud. Tecuciu).

„Templul acesta Sf-lor Impăraţi Constantin şi Elena au ridicat şi dedicat propietarul moşiei Părincea, Anastasie Ioan, 1869“. Fondatorul a încetat din viaţă la 1888, în neagră mizerie, la Bacău.

Alecu Ceaur Aslan, 1843, Oneşti. Reparaţia bisericei din O-

neşti s'a făcut în 1880 de Iordache Iuraşc. (Căminarul Constantin Aslan a fost proprietarul Oneştilor, iar Hatmanul Alecu Aslan a stăpânit şi Andrieşeştii, moşie pe Trotuş cu părţi răzăşeşti).

Căminarul Angheli Vali, 1842, 1844, Blăgeşti (arendaşul moşiei Sf. Spiridon) născut în Ipinat (Grecia).

Preot Vasile Arapu, 1768, Sf. Neculai, Tg. Ocna (Centru sau Târgu).

Iorgu Anastasiu. 1847, Cleja.

Vasile Anastasiu, Letea.

Preot Andrei, 1805, Negoeşti.

N. Anghel, 1850, Lucăceşti. Satul Lucăceşti este pomenit în documentul 1459 şi avea populaţie ortodoxă şi catolică. Moşia a aparţinut mănastirei Bistriţa. Arendaşul N. Anghel a contribuit la zidirea bisericii.

BOGDAN VODĂ, DOMNUL MOLDOVEI (1566-1572), Berzunţ (fost mănastire, azi biserică). Domnitorul i-a dat „dreaptă ocină şi moşie, jumătate de sat Ciofreştii (Tecuciu) şi multe sălaşe de ţigani" (Uric, Bogdan Voevod din 7078 (1570) Apr. 20 (vezi Uricarul Codrescu, X). M-rea avea deasemenea dată de Bogdan „Fundătura Nadişei" spre Trebiş.

Bibiri, 1719, Bibireşti (biserică de lemn). In moşia Bibireştii „au cumpărături şi boerii vornicul Iancu Giurgea, banul Anastasie Ion, căminarul Coste Poliene, iar din răzăşi sunt şi neamurile Ştiuculese şi Tăbănese, Petre Găluşcă, etc.; are parte şi stolniceasa Rucsandra Negoaia" (Buciumul Român, Th. Codrescu).

Safta Bogdăneasa, 1778. Bogdăneşti (Valea Oituzului). Bogdăneştii vin dela Bogdan, fiul lui Ştefan cel Mare (?) Pronumele adevărat al Saftei Bogdănesei este Ruset (vezi Safta Ruset).

Toader Bulgaru, 1873, Dineţul (Pănceşti).

Catinca Brăescu, 1860, Ruşi. (Moşia a aparţinut lui Ciutici — de unde numirea de Ruşii Ciutii şi avea ca biserică Precista din Bacău. La Fund a fost proprietar Gh. Bogdan (condica Liuzilor), apoi Murguleţ, Giuşcă, Gr. Bonachi, P. Ene şi Andrieş Fodor (răzăşi). In 1895 proprietari erau: Petru Eni şi G. Polţer, familia Murguleţ, Maria Sturza, Colonel Peretz, Andrieş Fodor, Teoharie Potamiano, familia Hociung, Ion Gavrilescu, Iordache Giuşcă, Al. Gr. Bonachi şi Nicu Broşteanu).

Antohi Bârzu (serdar), 1845, Bacău (Sf. Impăraţi) împreună cu vornicul Enachi Krupenski.

Pe o carte din „Vieţile Sfinţilor":

„Aciastă carte fiind driaptă a răposatului mieu părinte Serdar Antohi Bârzu, care s'au săvârşit din viaţă la două a lunei fevruar din următorul an, o şi hărăzesc la biserica cu hramul sfinţilor Impăraţi Constantin şi Elena, ci este în târgul Bacău, zidită prin ostenelele şi cele mai multe cheltueli a muritului mieu părinte spre veşnică pomenire — 1848 avg. 18, Serdar Alecu Bârzu".

Preot Neculae Buculei, 1848, Leţcana.

Inscripţie: „Acest sfânt locaş s'a făcut prin silinţa şi osteneala Sânţiei Sale Iconomului Neculai Buculei şi cu ajutor dela Epitropie o mie de lei şi poporanii acestei biserici şi alţi miluitori cât i-au mai lăsat inima, însă fără condică; s'a început la 1848, Mai 23 şi s'a isprăvit la anul 1850, Noembre 8, şi zugravii Diaconul Lupu şi Mihail fiul său". Laţcani ori Leţcana, pomenit în 1500 într'un document, prin care Ştefan cel Mare dă Monastirii Bistriţa patru sate pe Bistriţa, între care era şi Laţcani „în faţa Călineştilor, sub dumbravă", în schimul altor sate dăruite de Alexandru cel Bun.

C. Botez, 1856, Tg. Gloduri (Botez).

Vătavul Vasile Bânţu şi *preotul Toader Bânţu,* 1815, Lunca Asău.

Inscripţia în fereasta pridvorului:

„Această biserică unde se prăznueşte hramul Sfintei Adormiri a Născătoarei de Dumnezeu, s'a făcut prin osteneala vătavului Vasile Bânţu şi preotul Toader Bânţu, în zilele prea înălţatului Domn Scarlat Alexandru Calimah Voevod, la anii dela Adam 7321, iar dela Christos, 1815, Octombrie 14". Asău a fost împreună cu Lucăceşti şi Titeştii, moşii ale Mănastirii Bistriţa (vezi doc. Ştefan cel Mare din 1459 şi schitul Asău).

Preot Vasile Bârnu, 1856, Bucşeşti (notiţă scrisă pe o icoană). Bucşeştii este pomenit într'un document din 1460.

Gr. Busuioc, 1807, Ilieşti.

Pe uşă afară este zugrăvită moartea cu o coasă în mâna dreaptă, iar în stânga arată spre biserică şi pronunţă aceste cuvinte: „De eşti iubitor de biserică intră, bucurându-te prin aceastä uşă, iar de eşti pizmaş şi viclean, nu vei afla loc de odihnă în mijlocul casei mele, fugi, fugi, depărtează-te, fii curat, curat". La partea stângă: „Omule, ieţi seama mai întâiu, că aceasta este casa lui Dumnezeu". Mai jos: „Intră prin această uşă şi te vei mântui". La picioare jos: „Cu moarte toţi veţi muri".

Gr. Busuioc a lăsat prin testament moşia Ilieşti judeţului Bacău din venitul căreia să se întreţină paturi de bolnavi la spitalul din Bacău şi totodată să se întreţină şi biserica. Deasemenea a lăsat casele şi grădina din Bacău pentru un spital.

Vistiernicul Ursache Buhuş, 1680, Tg. Ocna (Adormirea Maicei Domnului), deşi pe frontespiciul pridvorului este o inscripţie în limba greacă cu data de 1860, unde se spune că biserica s'a clădit sub egumenul Arhimandrit Damaschin Iviritu din Muntele Athos.

Preot Gheorghe Bucur, 1867, Grozeşti (pridvor).

Pridvorul dela uşa bisericei este făcut de Sachelarul Gh. Bucur, după cum arată inscripţia din afara.

Grozeştii au aparţinut căpitanului Grozea şi apoi lui Radu Racoviţă, care a dat moşia mănăstirii Răducanu din Tg. Ocna. A mai aparţinut Ilincăi Paladi. Kneazul D. Cantacuzino a făcut o fabrică de sticlă la Huta (părâul Sticlăriei), care a trecut la Bogdan şi Negroponte. Aici au fost lupte crâncene în războiul din 1916—1918.

Pavel Cristea, 1859, (Sf. Neculai) Bacău.

Pavel Cristea, 1846, Isvoarele.

Pavel Cristea, 1833, Chetriş.

După N. Iorga (Istoria Bisericii Româneşti, p. 191) în Bacău există o biserică Sf. Neculae ortodoxă şi una romano-catolică (1588). Pristolul vechii biserici se găseşte în curtea bisericii.

In dicţionarul geografic al judeţului Bacău (O. Racoviţă) înseamnă data clădirii bisericii din Izvoare în 1802.

Pavel Cristea a făcut biserica dela Chetriş (Tamaşi) şi moşia a donat-o, ca şi casele din Bacău, pentru întreţinerea spitalului din Bacău, care poartă numele „Pavel şi Ana Cristea". Ana Cristea este născută Coroiu şi părinţii ei erau proprietarii la Chetriş-Tamaşi. Biserica ortodoxă din Tamaşi a fost făcută de Manolache Coroiu (1792).

La 1803 moşia Tamaşi era stăpânită de Lupu Coroiu.

Manolache Coroiu, 1792, Tamaşi.

Enaki Crupenski, 1845, Bacău, (Sf. Impăraţi).

Insemnări în „Vieţile Sfinţilor: „La anul 1850, în casa marelui boier postelnic Enaki Crupenski din Bacău, mi s'a prilăjitl a mă găsi şi eu iscălitul slugă mai cu seamă la fiul dumisale postelnicului: Dumialui comisul Manolaki Crupenski, unde prin mijlocirea dumisale, Căpitan Gheorghe One şi a boierului a fost

adusă această sfântă carte... Alecu". După altă însemnare fiul pitarului Constantin Bârzu s'a născut la 1784. Casele lui Antonie Bârzu erau, unde astăzi se află Spitalul Israelit.

Serdarul Antonie Bârzu, originar din Piatra Neamţ, s'a născut la 1768. Atât ctitorul cât şi fiul său Alexandru sunt înmormântaţi în biserica Sfinţii Impăraţi.

Enaki Crupenski s'a născut la 1780 (soţie, Raliţa Roset) având doi fii: Aga Dimitrie şi Comis Manolaki Crupenski. Ei sunt înmormântaţi în biserica Sfinţii Impăraţi.

Constantin Calin [Hagiu], 1857, Bereşti.

Inscripţie: „Această sfântă biserică şi după cum se vede, cu hramul Sfinţilor Voevozi a Sf. Impăraţi, s'au zidit cu cheltuiala şi osteneala dumisale Hag. Constantin Calin, spre a sa veşnică pomenire, 1857, August". „Moşie cu părţi răzăşeşti, din care la 1841, răposatul Log. Lupuşor Balş cumpără o sumă de stânjeni dela căpitanul C. Floareş şi Vornicul Alecu Catargiu, cumpără stj. din Bereşti dela Gheorghe sin Ion Stele, Neculai Pantizu, Dimitrie Ludu, câte 250 lei stânjenul şi din Pădureni dela Gh. Stele şi alţii, câte 200 lei stânjenul; are parte şi Clucerul Haulică şi dintre răzăşi sunt, din bătrânii Ion Ciolan, Sava Irimia şi Iov, polcovnicul Vasile Lichii, Tanasă Tacu, şi alţii mai mulţi răzeşi şi părtaşi în ea".

In 1803, când s'a întocmit Condica Liuzilor, Bereştii făceau parte din judeţul Neamţ, sub numirea de Bereştii-Iteştii (Uricarul Codrescu, vol. VII, p. 272). In 1895 erau proprietăţi mari: Alex. Catargiu, Ov. Cristea, Mihaiu Costa Haret, Gh. Resmeriţă, preot C. Borcea, Dimitrie Giosanu.

In Bereşti mai sunt biserica Sf. Neculai din Climeşti, de lemn, biserica Adormirea Maicei Domnului, 1881, făcută în locul alteia, care a ars în 1877.

Postelnicul Gh. Chiriţă, 1838, Fundul Răcăciuni (după cum reesă din notiţa depe icoana Sf. Ioan Botezătorul).

In 1895 satul Gâşteni lipsia, era însă satul Liuzii-Chiriţăi

Proprietari în 1895 erau Smaranda Petrovici, G. Arapu Mateiu Vasiliu, Maria T. Hanuţă, Buzdugan, D. Strat.

Răcăciuni în sec. XV purta numele de Răcăcinei cu Mihai Buzatul.

Paharnicul Grigore Crupenski, 1771, Cotumba.

Inscripţie: „Acest sfânt lăcaş s'a făcut de Jupânul Grigore Crupenski, vel paharnic, în zilele prea luminatului domn Grigore

Voevod, leat 7279". Mai înainte a fost schit de călugări şi apoi de călugăriţe.

Condrea, Prohozeştii, 1783 (?) (Poduri). După dicţionarul geografic (O. Racoviţă) în Prohozeşti sunt: Biserica „S-ţii Voevozi" clădită pela 1640 şi „Cuvioasa Paraschiva" clădită la 1810 de Toader a Gavriloaei.

Preot Toader Cosciug, 1780, Bucşeşti (după pomelnicul ctitorilor). In 1462 se pomeneşte de satul Bucşeşti fost a lui Petre Roşcanu şi Moranciu cumpărat dela Pătraşcu. In 1840 Gavril Neculau „îi scoate în mezat spre a-i vinde de veci, din răzeşi sunt şi preotul Alex. Dospinescu, Neculai Turculeţu, Manolachi Stratulat, polcovnicul Alex. Chiriac, etc.". (Th. Codrescu, op. cit., p. 520), In 1895 proprietari erau: col. Leonida Iarcu, Gr. Sacară, D. Efstadiade, D. Dediu şi Anica Moldovan.

Lascarache Cilighiu, 1786, Fântânele. Nu are inscripţie decât pe un clopot.

Constantin şi Ioan Capşa, 1860, Viforeni (Viforani).

Gheorghe Condopol şi soţia sa *Sofia,* 1853, Bălăneasa.

„Această moşie (Bălăneasa) cu părţi şi răzăşească, în care moşie are parte şi Costachi Roset, Sf. Monăstire Berzunţul, închinată la Sf. Munte Atos, în jos; iar din răzeşi sunt şi Ion Radul, Dumitru Apostică, Neculai Stîngaciu şi alţi mai mulţi răzăşi şi părtaşi în ea". (Th. Codrescu, Buciumul Român, p. 89).

G. Condopol, 1860, „Schimbarea la faţă", Valea Şosei (Poduri).

Căminarul C. Crupenski, 1771, Caraclău.

Inscripţie: „Acest sfânt şi Dumnezeesc lăcaş s'a zidit (este din lemn tencuit) în cinstea Adormirei Născătoarei de Dumnezeu, de dumnealui Cuconu Costachi Crupenski Căminariu, la anul 1771, iar acum din nou prefăcându-se catapeteazma precum şi alte odoare trebuitoare în acest sf. lăcaş s'a făcut de Dumneaii Maria Vorniceasa, cucoana Anastasia Crupenski şi fiul său Costachi Crupenski, spre a lor veşnică pomenire, la anul 1844, precum şi a celor ce vor mai ajuta acest sf. locaş în viitor Scrisul s'a plătit de vătavul Dumitru şi soţia sa Vasâlca, anu 1877".

Leon Crupenski, Bârsăneşti, „la biserica părăsită".

Ieromonachul Calinic, 1800, Tg. Ocna (Sf. Ioan). (Preotul Ioan şi Ieromoachul Calinic).

G. Catargi, 1765, Căiuţ (din familia Roseti).

Spiridon şi Sandu Chiriţă, 1844, Tg. Ocna (Schimbarea la faţă). In mahalaua numită Mosoarele.

Matei Crupenski, 1836, Chiticeni.

Ioan Cantacuzino, vel spătariu, 1749, Hârja.

Inscripţie: „Pomeneşte Doamne întru împărăţia Ta ctitorii sfântul lăcaşul acest: Ctitori mari: Ion Cantacuzino vel Spatar i Cneghine ego Marie Racoviţa, i V(ic)toria Cneghine ego ty Maria Rusatina, i ciadi ih Mihai, Radu Racoviţă vel Logofăt, i Cneghine ego Maria i ciadi ih Stefan, Ilinca, Marie, Nastasica, i ciadi ih, Toader Cantacuzino vel Stolnic, i Cneerghine ego Ilinca, i ciadi ih Marcu, Ion, Safta, Safta, Ilie, Toader, i ciadi ih". După altă ştire biserica este făcută la 1749 de Aga Ion Cantacuzino şi soţia sa Maria Racoviţă.

In Monăstirea Bogdana se găseşte o piatră mormântală din 1693 (7201) cu următorul cuprins:

„Sub marmora aceasta zac de tânăr foarte
Pe carele m'a surupat nefaţarnica moarte,
Eu ce mă numesc Ioan Cantacuzino, în tânărul meu stat
Al doilea logofăt într'a ţărei Moldovei Sfat;
Las acù mângâiere după lacrimi obidide
Domilor-voastre fraţilor după traiuri necăjite.
Nu mă uitaţi din dragoste şi dintr'a milei dare
Vasilii Paharnice ce-mi eşti frate mai mare:
Fie-ţi milă Ilie fratele meu iubit
De săracii mei ce s'au osândit.
Şi ţie Marie soţul meu iubită
Care din mila Domnului mi-ai fost rânduită
Eu de tine despărţindu-mă iată că mă duc
De viaţa veşnică de acum m'apuc,
Iar Domnul Christos carele m'au primit
Cu mila în locul meu ţi s'a giuruit
Şi vă aştept fraţilor iar să ne vedem
La venirea Domnului să ne adunăm,
Să lăudăm şi noi pre Sfânta Troiţă
O, Dumnezeire întreită şi într'una fiinţă.
De două zeci şi opt ani a fost când s'a pristăvit. Sept. 1".

Teodor Cantacuzino, vel spătariu, 1749, Hârja.

SCARLAT CALIMAH, DOMNUL MOLDOVEI şi SMARAGDA, 1819, Pătrăşcani.

Inscripţie în greceşte pe clopotul cel mare: „Calimah Scarlat Domnul Moldovei şi Smaragda cuvioasa doamnă a tuturor îi acopere împreună mormântul. Au înflorit iubiţilor în respectatul chirovin din Athon după dorinţa făcătorului de minuni Pantelimon. 1819".

Iereul Iordache şi *diaconul Ioan Ciocan*, 1850, Borzeştii lui Mariş.

Spiridon Chiriţă, Sandu Chiriţă şi *Tănase Negri*, 1844, „Schimbarea la faţă", Mosoarele, Tg. Ocna.

Gavril Conachi, 1785, Oţeleşti.

Dimitrie Cornariu, 1812, Pârăul Boghii.

Grigoriţă Constantinidi, 1863, Răţeni.

Călugărul Catana cu *Ioniţă Tătaru*, 1540, „Sf-ţii Voevozi", Rusăeşti (Poduri).

Gh. Dimitriu, Dealul Nou (fără leat).

Nastase Dolici, 1800 (?) Şipan sau Şupan (Comăneşti) şi 1864, Vermeşti (Dobiş).

Dediul, vel spătariu şi jupâneasa sa *Ruxanda*, 1725, Tg. Ocna (Cuvioasa Paraschiva).

Inscripţie: „Această sfântă biserică s'a prefăcut în zilele Măriei Sale Io Mihai Racoviţă V. V. 3-lea an în Domnie, cu cheltuiala Domnisale Dediul Vel Spătariu şi Jupâneasa Domisale Rucsanda, părinţii Dumneii". Prefacerea a avut loc în 7233 (1725), prin urmare biserica este mai veche.

Şt. Dumitraşcu, mare logofăt, 1628, Rădeana.

Inscripţie în limba slavonă: „Cu voinţa Tatălui şi cu conlucrarea Fiului şi cu săvârşirea Sfântului Duh. Această sfântă biserică o făcu Panul Dumitraşcu Ştefan Marele Logofăt şi Kneaghina lui Maria Zenica şi fiii lor, unde este serbarea Sfântului Arhanghel Mihail, în zilele Evseviosului şi iubitorului de Christos Ioan Miron Barnovski Moghila Voevoda Domnitorul Moldovei. S'a început la anul 7136, Aprilie 4 şi s'a săvârşit în lucru Noembrie 8". In biserică se mai găseşte o piatră mormântală cu această inscripţie:

„Sub această piatră se odihneşte robii lui Dumnezeu Iordache Ruseti şi cu jupâneasa Dumisale Maria, ce s'au răposat în zilele prea luminatului Domn Io Constantin Cehan Racoviţă Voevod, la leat 7259 Aprilie 4, şi jupâneasa Dumisale s'a pristăvit la leat 7260 Septembrie 15 şi a săpat această piatră meşterul Lupul Lun..."

Costache Danu, 1868, Racila (în vechime Obrejeştii). Deasupra Racilei a fost schit (ruine).

Hristodor Exarcu, 1848, Schineni.

Inscripţie pe monument: „Aici odihneşte robul lui Dumnezeu Hristodor Exarchu, născut în Epira la 1 Martie 1801, mort la Moldova pe moşia sa Spineni, la 9 Octombre 1865". Mormântul este în altar.

Mai există o biserică clădită de Smaranda Greceanu, Schinenii au fost propietatea Spătarului Dumitraşcu Sturza (făcea parte din jud. Neamţ, iar dela 1833 a trecut la Bacău). (Condica Liuzilor).

Enache (meşter), 1799, Năneşti.

Inscripţie: „Sâ se ştie de când s'a făcut această sfântă biserică, în zilele a douăi veniri a Muscalilor în Moldova şi au ernat Nemţii în Iaşi şi am făcut eu Enache meşter, vleat 7298".

Năneştii sunt amintiţi în documentele lui Ştefan cel Mare (1490); moşia Năneşti „unde a foşt Galeş" a fost dată lui Isaia. In 1495 se pomeneşte de Toader Nănescul, copil a lui Nan. In vechime Năneştii se numea Recea (slav). Nan era boier a lui Alexandru cel Bun.

In 1803, Năneştii Răzăşi făcea parte din judeţul Tecuciu. (Uricariu Codrescu, vol. VII, p. 313).

Jupânul Enea, 1803, Palanca.

Pe pomelnicul ctitorilor se găseşte „jupânul Enea", „spre pomenirea lui".

Panul Euthimie, fost mare căminar, 1675, Şesurile.

Mormântul căminarului Euthimie se găseşte în fundul bisericei. Inscripţia de pe mormânt este scrisă în limba slavonă. „Această piatră o făcù şi înfrumuseţă Kneaghinea Tofanu Panului Euthimie fost mare căminar. A răposat în zilele Euseviosului Domnitor Ioan Antonie Voevod în anul 7183, luna Sept. 5" 1675. Pe catapiteazmă mai sunt inscripţii slavone necitite.

Inainte Şesurile purtau numele de Costeşti (Leontineşti).

Grigore Făcăoriu, 1796, Popenii (Poşorcani-Căiuţ).

Slugerul Ienache, 1780, Hemeienii (Ardeoani).

Protosinghelul Gherasim, 1820, Schitul Frumoasa.

Această biserică a fost mai înainte schit de călugări. Schitul a fost sub muntele Coman, unde se mai găsesc ruine de chilii. Mai înainte se chema schitul Dragoş (Statistica, 1874). Sunt multe familii în sat cu acest nume.

Schitul Frumuşica — Frumoasa a luat numele după dispariţia satului Floceşti. In 1472, Ştefan cel Mare confirmă lui Petru, fiul lui Bâlco (Bâlco Băsescul) stăpânire asupra satului Floceşti. Privelegiile pe care le avea neamul lui asupra acestui sat dela Alexaneru cel Bun şi dela fiii acestuia Iliaş şi Ştefan, au ars în casa rusului din Floceşti (probabil scriitorul slavon), când au ars şi privilegiile lui Vlaicul, unchiul domnului. Bâlco-Balcanii — sat în apropiere — Bâlco Băsescul — satul Băseşti, care înseamnă satul Cuman (Băseni — pe ungureşte înseamnă Cumani).

Tvader a Gavriloaei, 1810, Prohozeşti (Poduri).

Ioan şi *Smaranda Greceanu*, 1843, Căţeleşti.

Gabâr Gheorghiu, 1768 (Clopot) 8olonţ.

Costache Ghica (1797) şi *Catinca N. Ghica* (1845) Dărmăneşti.

Nicu Ghica (Aga), 1841, Dărmăneşti. Legenda spune că numele Dărmăneşti derivă dela Dărmăn, căpitan a lui Ştefan cel Mare. In 1434 Iliaş cu ajutorul regelui Vladislav a venit să răstoarne pe Ştefan Vodă. Bătut, s'a retras peste hotar. Dărmăneştii a aparţinut schitului Dărmăneşti (probabil Lapoş), cum Plopul a aparţinut mănăstirii Tazlău (Condica Liuzilor).

Nicu Ghica (Aga), 1851, Poiana Uzului.

Inscripţie: „Acest sfânt locaş s'au făcut cu cheltuiala Cuconului Nicu Ghica (Aga), prin osteneala Şatrariu Iordache Vârcolici, 1851, Iunie 16".

Costache şi *Maria Ghica*, 1790, Larga.

GRIGORE GHICA, Domnul Moldovei (Sf. Grigore Teologul), 1862, Tg. Ocna. In 1879 a fost restaurată de Protosinghelul Dionisie, deoarece cu câţiva ani mai înainte arsese.

I. Giuşcă, 1858, Bălţata (Ruşi).

Teodor Gheorghiu cu soţia sa *Catinca*, născută Pavel Gorgos, 1863, Gutinaş.

Inscripţie: „Această biserică s'au făcut de mine Teodor Gheorghiu posesor cu soţia me(a) Catinca, născută Pavel Gorgos, în anii domniei lui Alexandru Ion Cuza V. V. 1863". Moşia Gutinaş a fost proprietatea Mănăstirei Bogdana.

Ioniţă Gorgos, 1849, Cernu.

N. Haciu, 1883, Solonţ (reparaţia bisericii). Biserica a fost clădită de Pruncu (Banul Iordache) în 1767.

Preot Ilie Ionescu, Schitul Frumoasa, 1883 (pridvorul). Fun-

datorul bisericii este protosinghelul Gherasim (grec). Biserica cu moşia sa Pârjolul erau închinate Sfântului Mormânt.

Panaite Ianoli, 1871, Sfântul Neculai, Bacău (paraclisul). Tot Panait şi Iancu Ianoli în 1830 au zidit biserica din Hemeiuşi cu cheltuiala Principesei Pulcheria de Wittgenstein (vezi Cantacuzino Paşcani).

Preot Iacob, 1790, Larga. Biserica este clădită de Costache şi Maria Ghica, în unire cu preotul Iacob Bartolomeiu.

Stolnicul Ioniţă Istrati, 1843, rezideşte biserica Şerbeşti.

Arhimandritul Damaschin Iviritul din muntele Athos, 1860, Tg. Ocna (Adormirea Maicei Domnului) după inscripţia grecească depe frontispiciul pridvorului. Adevăratul ctitor însă este Vistiernicul Ursache Buhuş (proprietarul Bogdăneştilor).

Preot Ioan, 1800, Tg. Ocna, biserica Sf. Ioan, zidită împreună cu ieromonahul Calinic (fără an).

Călugărul Ioachim, 1863, Albele.

Arhimandritul Iacob, 1820, Sf. Treime, Tg. Ocna.

Portretul ctitorului este pictat pe muşama în mărime naturală.

Iordache Iuraşc, 1883, Oneşti (reparaţie radicală).

Ion Iuraşc, 1838, Peletiucii (după pomelnicul ctitorilor).

Costache Lupaşc şi soţia sa *Vochiţa*, 1850, Răcătău.

Inscripţie: „Această sfântă biserică cu hramul sfinţilor împăraţi Constantin şi Ileana s'au făcut de robul lui Dumnezeu Costache Lupaşcu şi soţia sa Vochiţa, în zilele prea înălţatului domnitor Grigore Ghica Voevod, în anul 1850, Iunie 5 şi s'au săpat această piatră de Dimitrie Zdrobiş Serdariu". In vechime Răcătăul se numia Dealul Mazililor". Aici a existat un schit.

Preot G. Iscu, 1840, Poduri.

MARGARETA DE LOZONŢ, SOŢIA LUI ALEXANDRU CEL BUN, Episcopia (catolică) din Bacău, 1401. Margareta era fiica voevodului Ştefan de Lozonţ (Ardeal) şi a fost înmormântată la Baia, unde are o piatră mormântală (vezi Monografia Bacăului, pag. 6). Episcopia catolică a fost mai întâiu la Siret (1370), apoi la Bacău şi după 1813 s'a strămutat la Iaşi. Ea a fost dărâmată de apele Bistriţei şi se crede că a fost pe malul Bistriţei în dreptul străzii Tăbăcari. Tot Margareta ar fi înălţat biserica Sf. Neculai în Tg. Trotuş, iar după alţii de Secui.

Preot Lupan, 1770, Sf. Ioan, Măneşti Poduri.

Gh. Lecca şi soţia sa *Maria*, născută Negură, 1835, Dealul

Mare (Boteşti). Despre moşie iată ce scrie Th. Codrescu (op. cit.): „Boteşti — moşie în care au parte chironomii răposatei păhărnicesei Maria Lecca, aga Costache Lupu şi banul Dimitrie Lupu, care cumpără vreo câţiva stânjeni dela C. Boboc, din bătrânul Mălina, fata lui Ştefan, comisul Teodor Brăescu şi din bătrânul Merişca, baronul austriac Vladislav Boscan, stolniceasa Ruxanda Neguroaia, iar din răzăşi sunt şi Alex. Făinaru, postelnicul Alexandru şi Costache Bibiri, Enachi Bibiri şi bătrânul Toma, Dumitrachi şi Ilie Bibireşti din bătrânul Sandu şi Fătu, Vasilie Dopu, etc."

Arhimandritul Macarie Lavriotis (egumenul Mănăstirii Berzunţ), 1837, Moreni. Biserica însă a fost clădită de locuitori în 1821.

Archimandritul Veniamin Lavriotis (egumenul Mănăstirii Berzunţ), 1857, Albile.

Inscripţii: „Cel ce va intra pe această uşă nevrednic fiind, cu această sabie se va tăia". Deasupra uşii sunt zugrăviţi sfinţii Mihail şi Gavril cu săbiile în mână. Apoi: „Acest sfânt lăcaş cu hramul Sf. Voevozi, închinat Sfântului Munte a Marei Lavre a Athonului au clădit'o cu cheltuiala şi pre osteneala Archimandritul Veniamin Lavriotu, 1857". După alte date, biserica ar fi clădită pela 1863 de călugărul Ioachim.

Moşia avea „răzăşi şi postelnicul Costache Ciocârlie cu ai lui, cari la anul 1840 s'au judecat pentru împresurarea părţilor lor din acel hotar cu casa răposatului hatman Constantin Paladi; au părţi şi sfintele mănăstiri Berzunţul, Răducanul, Bisericanii şi alţi mulţi răzăşi şi părtaşi în ea; avea sat *cu o biserică...*"

Ion Luncanu, 1845, Podişul (Slobozia Luncani).

Io *Mihai V. V.* şi *Ana Doamna* (pe pomelnicul ctitorilor) 1786, Călugăra. Desigur este vorba de Mihai Racoviţă. Pe vremea lui Ştefan cel Mare aici a fost un schit a călugărului Teofan şi dat Mânăstirii Bistriţa împreună cu moşia danie de către Ştefan Vodă pentru pomenirea fiului său Alexandru. Biserica de astăzi este ridicată de Nastasia Veninoaia, 1786. Moşia a fost mai înainte a vornicului Nicu Roset şi avea 2 biserici. In Condica Liuzilor (1803) se găseşte „Călugăra Căminarului Ruset". Călugăra a aparţinut apoi lui Cracte şi în urmă familiei Brăescu.

Preot Chiriac Manciu, 1832 (Sf. Apostoli) Tg. Ocna.

Preot Gavrilă Manciu, 1847, Slănic. Băile Slănic au aparţinut Spătarului Mihailucă, apoi hatmanului Aslan, iar dela 1851 Sf. Spiridon din Iaşi.

Gheorghe Munteanu, 1799, Grozeşti (icoană).

Inscripţie: „Această icoană s'a făcut de Gheorghe Munteanu, care a fost vataf, 1799". Intemeietorul satului este căpitanul Grozea; proprietarul de mai târziu Radu Racoviţă a dat moşia mănăstirii Răducanu din Tg. Ocna. Moşia a aparţinut şi Ilincăi Paladi.

Lazăr Mocanu, 1858, Câmpeni.

Inscripţie: „Cu ajutorul lui Dumnezeu Sânt s'au ridicat acest sânt lăcaş întru cinstea şi slava şi lauda sântei Schimbări la faţă a Domnului Dumnezeului nostru Iisus Hristos şi a sântei Invieri a sântului şi prietenului său Lazăr; s'au făcut începutul la anul 1858, Mai în 15 zile, Joi după Duminica a 50-a de zile şi s'au isprăvit în anul 1861, August în 27 zile, prin osteneala şi sârguinţa a smeritului întru preoţi Lazăr Mocanu, preot şi duhovnic şi a soţiei sale presvitera Maria, care pe urmă s'a făcut monahia Marta, şi a fiului lor Ştefan şi a soţiei sale Ilinca şi a fiicei lor Ecaterina şi a soţului Gheorghie şi a tot neamul lor; veşnica pomenire, veşnică pomenire, veşnică pomenire".

„Dând ajutor la acest sânt lăcaş şi Epitropia Sântului Mormânt cu 500 galbeni austriaci tot prin osteneala şi stăruinţa smeritului preot Lazăr Mocanu şi a fiului lor Ştefan, precum şi a poporănilor care au ajutat cu cărarea materialului trebuitor; veşnică pomenire şi la toţi iubitorii şi făcătorii de bine şi a tuturor fericiţilor ctitori ai sânt locaşului acestuia, veşnica pomenire veşnica pomenire, veşnica pomenire".

Moşia (scrie Gh. Codrescu „cu părţi şi răzăşească în care moşie are parte şi sf. Mănăstire Tazlău închinată Sf. Mormânt, iară din răzăşi Iordache Cârlan şi Iosib sin Gheorghe Intuneric vând la 1841 lui Gh. Obreja". „răzăşi mai sunt şi diaconul Şt. Lazăr, Iftimie Berescu, postelnicul Vasile Vicol, Maria şi Vasilie Pelin, Iancu Cârlan... Are sat cu o biserică".

In altă parte „în care moşie are părţi vornicul Grigore Done, comisul Manolachi Lupaşcu, iară din răzăşi sunt şi Petrea Epure, Iordache Căruntu, din partea Zăhărească, Toader Foamete, Tudosie Gog din Bălăneasa... Are sat cu o biserică".

Archimandritul Iacob Muşet, 1803, Gura Slănicului.

Aga Gheorghe Negruţi, 1830, Petreşti. Biserica s'a făcut în locul alteia de lemn.

Inscripţie: „Acest clopot s'au făcut cu cheltuiala Dumisale boierului Gheorghe Negruţi, biv. vel. agă şi a cucoanei dumisale

Prohira, pentru biserica dela Petreşti, unde se prăznueşte hramul Prea Cuvioasei Paraschivei, spre veşnica lor pomenire, 1836, Septembrie 30". Un potir este dăruit de Petrache Sturza la 1826 şi pare că biserica ar fi zidită de acelaş în locul celei de lemn. Pe două cruci se găseşte inscripţia: „Prin argint te-au pus pe cruce fiule dumnezeesc; prin argint acum pe cruce eu mărirea ta vestesc. Anul 1853, Neculai Negruţi, fiul lui Gheorghe Negruţi". Se zice că biserica de lemn era lucrată cu multă artă.

Ban Nastase, 1869, Părincea.

Inscripţie: „Templul acesta Sf-lor Impăraţi Constantin şi Elena au ridicat şi dedicat proprietarul moşiei Părincea Anastasie Ioan, 1869". In vechime Părincea se numea Zlătari. Biserica Zlătarilor (rămasă în câmp) are inscripţia: „Să se ştie de când am făcut această biserică, leat 7210 (1702).

Grigore Popa Bujor şi *Luca Mareş,* 1842, „Sf. Duh", Valea Şoşei (Poduri).

Protoiereul Ienache Petrovici, 1840, Sf. Neculai, Bacău, a zidit-o din nou, împreună cu Pavel Cristea, în locul celei vechi, a cărei pristol se vede în curtea bisericei.

Paladi (Pălădoaia) 1820 (?) Valea Seacă. Familia Paladi rudă de aproape cu Principesa Pulcheria de Wittgenstein (soră) a stăpânit Pălădeştii (Gârleni), iar după moartea Pălădoaei moşia Valea Seacă a trecut în stăpânirea Prinţului de Schönburg-Waldenburg, soţia sa (născută Cantacuzino Paşcanu). Moşia Valea Seacă a aparţinut Ceaureştilor (Ceaur Aslan), din care se trage Voevodul Gheorghe Ştefan. Ceureştii a dat-o de zestre jupânesei vistiernicului Toader Paiadi şi lui Mihai Racoviţă (Voevod). Acest domn a dat-o lui Iordachi Ruset, medelnicerul, drept pedeapsă dată Ceaureştilor — confiscare — carte de judecată a Divanului Veliţilor boieri din 25 Martie 7230 (1742) T. Codrescu, Uricariu).

Banul Iordache Pruncu (originar din Ardeal) 1767, Solonţ.

Andrieş Slujescul, Maluri (Răcăuţi) [prin sec. XIV-lea] înainte de 1458.

Solomon Bârlădeanu, mare logofăt, 1680, M-rea Bogdana.

Inscripţie: „Aici zace evseviosul ctitor şi ziditor al acestui sfânt lăcaş milostivirea sa pan Solomon marele logofăt. A răposat în zilele evseviosului Ioan Antonie Voevod în anul 7188 dela creaţia lumii, iar dela întrupare 1680, luna Martie". „Bogdana, Secătura, Găureana, părţi din Vladnici şi Costeşti — moşia Sf. M-tiri Bogdana, închinată Sf. Mitropolii, starea a 3-a, ce este fă-

cută pe această moşie la 1680 de răposatul marele logofăt Solomon Bârlădeanul şi soţia sa Ana, care au afierosit această moşie tot atunci acestei mănăstiri". Th. Codrescu.

Costea Polianu, 1835, Ungureni [Leca] inscripţie deasupra uşii".

Preot Gh. Roşu, 1834, Năneşti.

Lascarache Roseti, 1790, Orâşa Mare.

G. Roseti (medelnicerul), 1769, Teţcani.

Constantin Roset, 1749, Mărgineni [catapeteazma].

Vasile Ruset, 1766, Fântânele (clopot).

Inscripţie pe un clopot: „Cu cheltuiala domniei-sale Vasile Ruset, leat 7264".

Radu Roset şi *Maria* (născută Hrisoverghi), 1809, Călugăra [refăcută] (vezi Mihai V. V.).

Băneasa Ruset, 1778, Bogdăneşti.

Inscripţie: „Această sfântă şi dumnezeească biserică s'a făcut cu toată osârdia şi cheltuiala dumisale cucoanei Ruset Băneasa, jupâneasa dumisale răposatul Ştefan Ruset, fiica dumisale hatmanului Vasile Roset şi s'a sfinţit de prea sfinţia sa episcop de Roman Kir Leon, la leat 1778".

Ştefan Ruset, 1769, Pătrăşcani.

Inscripţie: „Sub această piatră se odihneşte robul lui Dumnezeu Ştefan Ruset vel Ban, fiul dumisale Iordache vel medelniceriu, vleat 7277". Se crede că Ruset este fondatorul bisericii. Inscripţie pe un clopot: „Adormi Precistei 1821". Apoi marca ţării, având pe amândouă părţile iniţialele: „Ştef. Ro.", probabil vreo rudă cu cel de mai sus.

Lascar Roset, 1768, „Sf. Neculai" Tg. Ocna.

Rafailă, 1850, Boşoteni.

Radu Racoviţă, vel logofăt cu soţia sa *Maria*, 1762, M-rea Răducanu, „Buna-Vestire" Tg.Ocna.

Inscripţia în ritm şi rimă, deasupra uşii: „Vleat 6271. Maica prea dulcelui Hristos, robii tăi credincioşi, locaşul tău au zidit, foarte l'au împodobit. Lumina dar acea cerească, prin mila ta se moştenească. Radu Racoviţă vel logofăt cu a lui soţie Maria ctitori sunt cu fiica lor Elenca la această biserică preasfântă. P. W.". Apoi urmează: „Après avoir reglé le fortunes publiques ges donne des leçons aux plus grands politiques. Mai 20. Anii dela Hristos, 1762". (După ce am regulat averile publice, am dat învăţături celor mai mari politici).

Are un zid înalt pe trei părţi, o parte fiind malul Trotuşului; lângă biserică se află mormântul lui Costache Negri.
Radu Racoviţă este ctitor şi la biserica din Hârja.

Mănăstirea Răducanu, „Buna-Vestire“ - Tg. Ocna
In partea dreaptă se vede mormântul lui Costache Negri

CONSTANTIN RACOVIŢĂ VOEVOD, 1750, Schitul Măgura (Tg. Ocna). Se găseşte în fruntea pomelnicului ctitoresc. Pe un clopot din 1815 şi altul din 1757, Acesta are următorea inscripţie: „Acest clopot s'a făcut de dumnealui Toader Vtori Pitariu“.

Biserica şi chiliile sunt de zid. Inscripţia este făcută de egumenul Grigore după tradiţie.

Maria şi *Mihai Racoviţă*, 1756, Hârja (vezi Cantacuzino).

Spătarul Radu, 1768, Crucea de piatră (vezi Ion Calimah).

Rucsanda, înainte de 1725, „Cuvioasa Paraschiva“ (Domneasca) de lemn, Tg.-Ocna.

Inscripţie: „Această sfântă biserică s'a prefăcut în zilele măriei sale Ion Mihai Racoviţă V. V. 3-lea an în domnie, cu cheltuiala dumisale părinţii dumneii“.

Fiind dărămată a fost rezidită de călugări cu bani luaţi de pe o parte din vinderea moşiei Plăşeşti (Băhnăşeni), dăruită tot de Solomon. Bogdana a fost moşie a lui Gh. Ştefan Voevod.

IOAN SANDU STURZA (VOEVOD) cu DOAMNA ECATERINA STURZA, 1825, Săuceşti.

Inscripţie: „Acest sânt locaş este început de domn Ioan şi doamna Ecaterina Sturza cu fiii lor Vasile, Nicolai, Gheorghe, Alexandru, Ileana, Constantin, anul 1825 şi din nestatornicia vremilor nu s'a putut isprăvi, dar la anul 1860, Octombrie 26, s'a săvârşit cu toate cele trebuitoare de beizadea Costache Sturza şi aceasta pentru aducerea aminte a vremilor viitoare“.

— *Beizadea Costache Sturza*, 1863, Holt.

Inscripţia: „Acest sânt locaş s'a început la anul 1863, April 10 şi s'a săvârşit tot în acest an, cu toate ale ei cheltueli, de beizadea Costache Sturza şi pentru aducerea aminte a vremilor viitoare s'a pus această piatră, Octombre 26“.

Manolache Sturza (fratele domnitorului Mihail Sturza), 1861, Mărăşti.

VORNICUL VASILE STURZA şi soţia sa Ecaterina născută Baloş, 1852, Răcăciuni, zidită în apropierea celei vechi a lui Gheorghe Ştefan,

Inscripţie: „Pe seama ctitoricească. Această sântă biserică cu hramul sântului ierarh Nicolae s'a zidit din temelie cu toată cheltuiala vornicului Vasilie Sturza şi a soţiei sale Ecaterina născută Baloş, care s'a împodobit precum se vede spre veşnică pomenire. Anul 1852“. Moşia din această comună a domnului Moldovei Gheorghiţă Ştefan, apoi a postelnicului Ioan Canto. Gh Ştefan făcea parte din familia Ceaureştilor, fiul lui Dumitraşcu sau Dumitru Ştefan (sec. XVII). Catapiteazma şi icoane vechi din biserica lui Vodă Gh. Ştefan se păstrează în biserica actuală.

Elena Sturza, 1846, Chiliile.

Sandu Longhinescu cu soţia sa *Paraschiva*, Urminiş.

Inscripţie: „Leat 7280. Sub această sfântă cruce se odihneşte răposatul robul lui Dumnezeu Sandu şi cu soţia sa Paraschiva, ctitorii sfintei biserici şi s'au . . . . sufletul şi trupul. Leat 1789, Mart.".

Căminarul Spiridon, 1830, Comăneşti.

GHEORGHE ŞTEFAN (VOEVOD), 1654, M-rea Caşin.

Mariu Schimonah, 1830, Balţata.

Inscripţie: „Această sfântă biserică s'a făcut cu cheltuiala robilor lui Dumnezeu Marin Schimonah şi a lui Bucur Ştineriu şi soţia sa Acsinia, leat 1830, Sept. 8".

ŞTEFAN CEL MARE (VOEVOD), 1493, Borzeşti.

Inscripţie: „Ion Ştefan Voevoda, cu mila lui Dumnezeu Domnitorul Ţării Moldovei şi cu prea iubitul său fiu Alexandru

au zidit acest templu carele este la Borzeşti pe Trotuş, Adormirea Născătoarei de Dumnezeu întru rugă fie şi spre pomenirea răposaţilor întru santitatea strămoşilor şi părinţilor lor, carele a început a se zidi în anul 7001, luna Iunie 9 (1493) şi s'a săvârşit în anul 7002, iar al domniei al 38-lea curgător, luna Octombre 12".

Desigur biserica a fost reparată de Irina Ruset al cărei mormânt se găseşte în biserică cu următoarea inscripţie: „Aici se odihneşte roaba lui Dumnezeu Irina Rosatina, jupâneasa dom-

niei sale lui Manolache Ruset vel vornic, fiica lui Neculai Buhuş vel logofăt, vleat 7221, Februarie 7".

„Moşie a vornicului Vasile Alexandri, iar mai înainte a fost

Ştefan cel Mare

a vornicului Ştefănică Ruset, cu carele la 1840, sărdăreasa Anica Gorgos a avut judecată pentru părţi din ea". Th. Codrescu.

Aga Dimitrie Strat, Bàhnàşenii (în vechime Pleşeştii). Moşia a aparţinut banului C. Miclescu şi apoi a trecut lui D. Strat.

ŞTEFAN CEL MARE-VOEVOD, fără an, i se atribue biserica din Tg. Trotuş, deşi are pe zid în interior scris anul 1333, fără alt temeiu şi ctitori (vezi Anastasie...)

Ştefan cel Mare-Voevod, fără an, i se atribue biserica dela cimitirul catolic din Faroani, însă această biserică nu se găseşte amintită de Bandinus în 1646, deci cu o provenienţă mai recentă de 1500 şi 1646.

Dumitru şi Neculai Stoian, 1852, Sf-ţii Voevozi, Tg. Ocna.

N. Secară, 1860, Cornetu.

Profira Strat, 1889, Horgeşti.

Preot Constantin Scorţanu, 1840, Leontineşti.

SMARAGDA GHICA DOAMNĂ, înainte de 1752, Mărginenii Munteni. Biserica a fost construită la 1432. Inscripţia grecească în versuri iambice: „Pământul Moldavilor ascunde corpul Smaragdei Doamna şi soţia princepelui Mateiu, fiul lui Grigore Ghica; s'a făcut catapeteasma şi s'a înmormântat la 1776 în biserică, Smaragda soţia lui Matei Ghica, care a domnit în Muntenia la 1752 şi s'a strămutat în Moldavia, unde a domnit până la 1756".

In acelaş mormânt mai târziu (1795), s'a înmormântat Maria, apoi Grigore soţul ei şi doi copii. Biserica avea o icoană adusă din Trapezunda la 1615, după inscripţie. A ars şi s'a clădit una nouă. Icoanele şi catapeteazma se nu păstrează.

ŞTEFAN II FIUL LUI BOGDAN II, 1496, probabil întemeetorul Mânăstirei Tazlăul (Sărat), renovată în 1852 de Gh. Constantinidi.

Uşa de lemn (din lăuntru) în stil gotic, este încadrată în stâlpi de granit sculptaţi; cu inscripţie slavonă; ornamentaţia veche a dispărut. Mormintele fiilor lui Bogdan Vodă nu se găsesc petrele mormântale, fiind întrebuinţate la reparaţie. Astăzi este biserică de mir.

Costache Sturza Scheianul 1811, Geoseni, *şi Soltana soţia spatarului Sandu Sturza* (1818).

Inscripţie: „Această icoană am îmbrăcat-o cu argint eu spălătoreasa Soltana a dumeisale spatariului Sandu Sturza din satul Geoseni, spre pomenirea noastră şi a tot neamul meu, 1818, August 10".

Ioniță Tătaru, cu călugărul Catana, 1540, „S-ții Voevozi" Rusăești (Poduri).

Logofătul Trotușanul, fără an, i se atribue biserica din Tg. Trotuș. In acest caz ctitorii pictați la intrare, ar fi probabil Anastasie Trotușanul.

Tg. Trotuș este cunoscut ca și Bacăul din timpul lui Alexandru cel bun și Ștefan cel mare, vamă și capitală de județ. Mai târziu, însă, locuitorii din Tg. Trotuș au părăsit orașul și s'au așezat la gura altei ocne de sare, înființând orașul Tg. Ocna, iar județul s'a adăugat județului Bacău.

Protopopul Ion Tisescu, 1798, Tiseștii.

Anastasie Panait Tisescu, ni ieromanah Calinich, 1820, Gioseni (Tg. Ocna).

Gheorghe Tunariu, 1871, Brusturoasa.

Andrei Tudoreanu, 1840, Tisești, Tg. Ocna (Cucueții Dofteni).

Vasile Tutovin mazil, 1771, Pralea.

Isaia Țarigrădeanu equmen, 1820, M-rea Cașin (reparații).

Vârnav, 1774, Berzunț.

Pascal Vidrașc, 1854, Vladnic (biserică catolică).

Șatrariul Iordache Vârgolici, 1851, Poiana Uzului.

Prințul Emil de Wittgenstein Berleburg și soția sa *Pulcheria* (născută Cantacuzino Pașcanu) 1850, Hemeiuș și 1848, Valea Seacă,

Serdar Dimitrie Zdrobiș, 1850, Răcătău (săpător în piatră și sculptor).

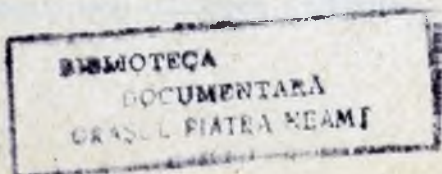
II. Mănăstiri

In 1834 în județul Bacău erau următo arele mănăstiri ș schituri:

Mănăstirea Tazlăului, Schitul Pralea, M-rea Cașin, M-rea Berzunț, Schitul Măgura, Schitul Buciumi, Schitul Asău, Schitul Nilatului, Schitul Lapoș, Schitul Sava, M-rea Precista, M-rea Bogdnna și M-rea Răducanu, adică șase mănăstiri și șapte schituri. Nu se știe unde se găsià schitul Nilatului.

In 1863 erau în ființă următoarele:

Mânăstiri neînchinate: Lapoș cu 6 călugări, Asău cu 1 călugăr, Sava cu 40 călugărițe, Bogdana cu 24 călugări și Schitul Măgura cu 6 călugări.

Mânăstiri închinate la sfintele locuri: Lucăceşti (probabil Tazlău), Câmpeni cu 2 călugări, Frumoasa cu 1 călugăr, Plopul cu 1 călugăr, Berzunţ cu 3 călugări, Caşin cu 4 călugări, Precista 3 călugări şi Răducanul cu 4 călugări.

Dintre toate mănăstirile de mai sus este în fiinţă numai M-rea Bogdana, nu numai în judeţul Bacău, dar chiar pentru întreaga eparhie a Romanului. Multe mănăstiri s'au transformat în biserici de mir. Tot aşa şi cu schiturile.

1. MĂNĂSTIREA BERZUNŢ întemeiată de Bogdan Vodă (vezi Bogdan) domnul Moldovei (sec. XVI-lea, 1568-1572). Intr'un uric din 1570, Bogdan i-a dat „dreaptă ocină şi moşie, jumătate de sat Ciofreştii din Tecuciu şi multe sălaşe de ţigani". M-rea are hramul Curatei Născătoare de Dumnezeu şi pururea fecioară Maria. In Bacău i s'a dat moşia numită „Fundătura Nadişei", alături de a Năsoieştilor, care se întindea până la Trebiş, aproape de Bacău. Năsoieştii Cetăţuia (moşie) înainte de secularizare aparţinea M-rei Berzunţ. Din pricina acestei moşii au fost multă vreme procese între egumenii mănăstirii şi răzăşi. Aşa egumenul Ghenadie (1781) a cerut lui C. Moruzi Voevod să se hotărnicească din nou, ceeace s'a şi făcut de Matei Hurmuzache în favoarea mănăstirii (Uric. Codrescu).

Printre ctitorii m-rei figurează familia Vârnav (1774), care desigur au reparat-o. Pomelnicul are următoarea inscripţie: „Pomelnicul a ctitorilor care se pomenesc la biserica Adormirea Maicei Domnului numită Sf. Mănăstire Berzunţ, care este închinată la marea Lavră a Sfântului Munte Athonul. Acest pomelnic se urmează din leatul 1774, decembre 20". Urmează ctitorii.

In moşia Bălăneasa avea parte şi M-rea Berzunţ.

2. MĂNĂSTIREA BOGDANA zidită în. de 1680 de marele logofăt Solomon Bârlădeanu şi soţia sa Ana, mormântul celui dintâiu se află în mănăstire (vezi Sol. Bârlădeanu). Pentru a fi reparată, cei 24 călugări au vândut Episcopiei de Roman „cu voia soborului bisericesc al ţării" o parte din satul Plăşeştii (Băhnăşeni). Această moşie cât şi cea cuprinsă în localităţile Bogdana, Secătura, Găureanu şi părţi din Vladnici şi Costeşti au fost dăruite m-rei de soţii Solomon. In afară de mormântul lui Solomon, în interiorul m-rei se află mormântul lui Ion Cantacuzino (vezi acest nume) şi a căpitanului Matei Lepădatul, muntean ucis de tâlhari în 1684. Mitropolitul Teodosie i-a dăruit o evanghelie, care fiind pierdută a fost răscumpărată de Mihai Racoviţă, Dom-

nul Moldovei şi dată m-rei. Moşia pe care se află m-rea a fost mai înainte de-a fi lui Solomon donatorul, a lui Gheorghiţă Ştefan, domnul Moldovei, de unde se nasc oarecare confuzii. Aşa Patriarhul Macarie, 1655, trecând prin Moldova, iar Paul de Alep arhidiaconul, scriind zi cu zi cele intâmplate, se exprimă astfel: „Luni sosirăm la unul din târgurile stăpânite de Beiu (Gheorghiţă Ştefan Voevodul) şi numit *Bogdana* (Boghzână) precum se se cheamă şi mânăstirea pe care el a zidit-o acolo". „Ascultând poruncile Beiului, noi ne-am lăsat bagajele în târg la Bogdana şi am pornit fără de sarcine în spre mănăstirea Beiului, care este mai în lături de târg. Ca să pătrunzi într'ânsa trebue să intri într'o *rovină* îngustă care atât în dosul cât şi în faţa mănăstirei sau în orice parte în jurul ei, este singura trecere până la mânăsttre". In descrierea lui Alep mai găsim. La clădirea mănăstirei „s'a întrebuinţat la lucru mai mult de 800 de muncitori din robii *Jankua* (Ciangăi) *din aceste locuri*" şi mai departe „Beiul a trimis să ia pentru această mănăstire un *isstaticion* de la patriarhul din Constantinopol, spre a o declară *Stavropigiacă*, adică a o pune sub stăpânirea patriarhului şi a nu avea niciodată nici o altă închinare". Toate aceste date: a) numirea de Bogdana repetată; b) aşezarea mănăstirii după o rovină; c) robii ciangăi, care se găsesc în apropiere şi d) închinarea, sunt probe că în adevăr e vorba de M-rea Bogdana şi nu de M-rea Caşin. Se ştie însă ca M-rea Caşin este zidită tot de Gheorghiţă Ştefan, dar noi înclinăm a crede, după cele de mai sus, că şi M-rea Bogdana este clădită tot de el, pe moşia sa şi probabil terminată de marele logofăt Solomon. Astfel clădirea M-rei Bogdana ar fi şi ea la anul 1654. Moşia Gutinaş a fost proprietatea M-rei Bogdana.

3. MANASTIREA CAŞIN astăzi biserică de mir, aşezată în mijlocul satului şi înconjurată de codri. Este rezidită şi nu are nici o inscripţie. Ea însă este clădită de Gheorghiţă Ştefan la 1655 şi 1656, pe moşia sa dela Caşin. Scrisoarea lui Gheorghiţă Ştefan către G. Racoţi, domnul Transilvaniei nu fixează dacă este vorba de M-rea Caşin sau Bogdana. „Noi vom pleca la moşia noastră despre Trotuş, din mila lui Dumnezeu, voim să zidim o mânăstire spre veşnica pomenire, prin care să putem chema în ajutor numele lui Dumnezeu" (Miron Costin, Letop. Mold.) Se susţine că Gheorghiţă Ştefan avea şi aici curţi mari domneşti", ale căror ruine se văd şi astăzi în ograda mânăstirei de sus, cum avea şi la Răcăciuni „un palat mare, aşezat pe

malul unui râu larg, deasupra unui deal înalt şi vesel; într'acest loc fugise Beiul Ştefan, după ce, pentru întâia oară fusese bătut aproape de Iaşi de către Timuş şi Cazacii lui. Aici îşi luă el reşedinţa ca într'un loc apropiat şi de Ungaria şi de Ţara Românească" (Paul de Alep.).

In curte la M-rea Caşin se vede şi azi un beciu cu o gură rotundă, împodobită cu un cadru de marmură, având în mijloc marca Moldovei.

M-rea Caşin era întărită cu turnuri şi zid de peatră, întocmai ca o cetate.

Mihai Cehan Racoviţă, pentru a nu mai da prilej oştirilor ungureşti şi nemţeşti să se închidă în cetate, de unde jefuiau Moldova, a stricat zidul mânăstireî în 1717. „Un ciohodar al vizirului a fost trimis cu firman din partea Sultanului, la Mihai Racoviţă Voevod, să meargă să râsâpească acea cetate. La 21 Maiu 1717. Mihai Racoviţă a plecat din Iaşi cu oaste, să îndeplinească firmanul. Sărdur, adică cap peste oaste, Mihai Racoviţă orânduia pe Constantin Ţărigrădeanul, postelnic mare. Mihai Vodă, după ce bătu şi scoase din Caşin catanele nemţeşti, puse de dărămă cetatea, care era aşa de tare şi de vestită, încât Sultanul poruncise ca ciohodarul vizirului să stea tot împreună cu Mihai Vodă Racoviţă şi să şadă să vadă cu ochii cum se va strică acea oaste. Zidul mănăstirii Caşinul abia l-au putut strica — zice cronicarul —; pe une locuri a pus lagum (mină), de a sfărămat zidul, pe de altă parte cu ciocanul de fier, au adus Şalgăi dela Ocnă şi l-au risipit" (N. Muste, Letop. Mold. tom. III).

O sută de ani, mânăstirea Caşin a stat fără zid, înconjurată numai cu un gard. Abia la 1820 egumenul Isaia Ţărigrădeanul a început să refacă zidul. S'a aşezat următoarea inscripţie: „Această zidire s'a făcut de Isaia Ţărigrădeanul şi egumenul acestei sf. mănăstiri; s'a început la 1820 şi din întâmplarea zavenii ce a fost la 1821, a rămas până la 1828 şi s'a săvârşit la anul 1830, care s'a făcut cu însăşi cheltuiala sa, la Iulie 21".

In biserică se găseşte marca ţării Moldovei, deasupra tronului domnesc, aşezat pe doi lei, iar alături strana mitropolitului. In stânga se înalţă un amvon, în faţa tronului.

Are icoane bizantine.

La 1821, armatele turceşti au pus caiii în biserică şi au profanat icoanele cu săbiile şi iataganele.

Nu se ştie din ce cauză tot Isaia Ţărigrădeanul, reparând biserica, a şters inscripţia cea veche de pe marmoră, de deasupra uşii, lăsând numai marca ţării (1806), scriind apoi cum s'a făcut reparaţia bisericii. Câteva litere laterale din inscripţia veche, însă au rămas.

Mănăstirea Caşinului a fost închinată la 1742, de Constantin Mavrocordat, Domnul Moldovei, sfântului Mormânt.

La 1805, mânăstirea se găsia crapată şi ruinată de cutremurul cel mare. O anaforă a Divanului (1805), hotarăşte: „întrumerencetisirea mănăstirii Caşinul, ce este risipită de cutremur, să dea ajutor şi celelalte mănăstiri ce sunt la o închinare cu dânsa“ (Uricar, T. Codrescu VI).

In partea stângă s'a găsit la reparaţie (1805), într'un mormânt, un sicriu şi se crede că acela ar fi a lui Gheorghiţă Ştefan. Se ştie însă că Gheorghiţă Ştefan a murit la Stetin, iar soţia sa Safta [Doamna], a arătat dorinţa de a-l aduce în Moldova, însă că s'ar fi îndeplinit aceasta, nu se ştie. (Despre Gheorghe Ştefan Voevod a scris Al. Papadopol Calimah].

4. MANASTIREA PRECISTA (Bacău). Oraşul Bacău fiind vamă pe unde intrau mărfurile din Ardeal şi Ţara Muntenească şi care mergeau în Moldova sau la Lemberg şi cum vămuirea se făcea în favoarea Mănăstirei Bistriţa, era firesc ca aici în Bacău, încă de pe vremea lui Alexandru cel bun, să stea călugări dela M-rea Bistriţii, însărcinaţi cu supravegherea vameşilor şi cu socotelile de încasare. Desigur că pe locul bisericii Precista de astăzi, a existat un mitoc călugăresc şi chiar vre-o mânăstire sau schit de lemn. Tot călugării M-rei Bistriţa se bucurau de veniturile a trei sate (în alt document cinci) pe râul Bistriţa, mai sus de Bacău, din care unul există şi astăzi ca nume — Gheräeştii, date Mănăstirii Bistriţa tot de Alexandru cel bun — sate care au intrat în formaţiunea oraşului.

In afară de aceste sate pomenite, tot M-rea Bistriţii îi aparţinea satul Leţcana.

Ştefan cel mare fiind în viaţă, îl stabileşte pe fiul său Alexandru în Bacău, ca un guvernator al Ţării de jos şi asociat la domnia ţării. Pe Alexandru îl găsim alături de tatăl său în lupta dela Războieni. „Şi noi Ştefan Voevod şi cu fiul nostru Alexandru, ieşit-am înaintea lor aici şi am făcut cu dânşii mare războiu...“ (1476). Alexandru avea atunci 17-18 ani (vezi Alexandru).

Din reşedinţa sa din Bacău, desigur un palat lângă M-rea

Precista, Alexandru scria scrisori latineşte la Braşov — iscălite Alexander sau Sandrinus filius domini Stephani.

Lângă palatul său de reşedinţă, unde Alexandru locuia cu soţia sa, fiica voevodului din Ardeal Birtoc, a zidit M-rea „în numele Adormirii prea curate Născătoare de Dumnezeu şi

Biserica Precista din Bacău

pururea Fecioară Maria", terminată în 1491 (Vezi inscripţia în slavoneşte pag. 11 şi repetată sub numele Alexandru Voevod).

Un panaghier cu înălţarea lui Isus Hristos şi un tipar săpat, se păstrează la biserica Trei Ierarhi (Iaşi), cu inscripţia „a

făcut acest panaghier, ca să stea în biserica sa din Bacău" (vezi, p. 2).

Insă Alexandru — ctitorul M-rei Precista a murit de tânăr, în 1496 şi „fu îngropat lângă străbunul său Alexandru Voevod, la Mânăstirea dela Bistriţa".

Iar Ştefan cel mare, în durerea suferită, dărueşte mânăstirei Bistriţa „pentru pomenirea fiului său Alexandru" via dela Călugăra, de lângă Bacău, cu un schit, unde fusese călugărul Teofanl cu o prisacă şi un loc în Bacău.

M-rea Precista a stăpânit moşia Fundu şi Ruşii. Boerul Ciutea a reparat-o adesea şi a devenit ctitor, înmormântând şi membrii familiei în interiorul bisericii. „Acest mormânt (îl) făcu şi înfrnmuseţă jupânul Mihai Ciutici, postelnicul jupânesei sale Maria. A răposat în zilele evlaviosului Vasile Voevod, în anul 7144 (1636) luna Maiu". Un alt mormânt, desigur al soţiei lui Alexandru, are inscripţia următoare: „Ioan Alexandru Voevod, fiul lui Ştefan Voevod, domn al Ţării Moldovei, înfrumuseţă acest mormânt...., care s'a strămutat la vecinicele locaşuri în anul 7130 (1622) luna".

In epoca grecească M-rea a fost reparată din nou, adăugându-i-se o intrare şi al doilea turn, precum s'a săpat o inscripţie în litere cirilice.

In anii ultimii s'a început restaurarea.

M-rea Precista se aseamănă întocmai cu M-rea Neamţ; aceiaşi arhitectură, plan şi probabil lucrată de aceiaşi meşteri, una în 1491 şi alta (M-rea Neamţ) în 1496, numai că M-rea Neamţ are dimensiuni mai mari. Pictura şi mobilierul sunt la fel.

La M-rea Precista au fost călugări vasilieni (a lui Sf. Vasile cel mare).

Moşia Letea cu Silistele erau în stăpânirea Mânăstirei Precista, cuprinzând şi colţul sud estetic al oraşului. Acum este domeniu al Statului. Călugării aveau un pod peste apa Bistriţii, în dreptul Letei.

5. MANASTIREA PRECISTA (Tg. Ocna) întemeiată de vistiernicul Ursache Buhuş la 1860 cu hramul „Adormirea Maicei Domnului", iar la 1860 reparată de egumenul arhimandrit Damaschin Ivirltul din Muntele Athos (vezi Buhuş şi Damaschin).

Zidul este făcut din piatră cioplită pătrată.

Familia Buhuş prin vel logofătul Nicolae Buhuş cumpără în sat la Hărtăneşti (comuna Bogdăneşti) în 1665 moşie în faţa pâr-

călabului de Trotuş şi a căpitanului din Mogoşeşti şi vatmanului din Albeştt şi a lui Ursu, vornic de poartă; în acelaş an cumpără o parte dela bătrânul lui Hârtan (Hărtăneşti, la Trotuş) din bătrânul lui Drăgota (din Hărtăneşti) etc. (vezi „Bacăul de altădată" p. 56-60), alcătuindu-şi o moşie în Hărtăneşti şi Bogdăneşti. Vistiernculi Ursache Buhuş din 1680 este probabil fiul logofătului Neculai Buhuş din Bogdăneşti,

Pădurea Prăjeşti (Siret) a aparţinut Mănăstirei Precista şi Răducanu din Tg.-Ocna (2371 ha.) astăzi a Statului.

Deasemenea moşia Buhociu (Siret) a aparţinut mănăstirilor Precista şi Răducanu din Tg.-Ocna supuse sf. mănăstiri Trei Sfetitele (Iaşi) închinată şi aceasta Sf. Mormânt.

6. MANASTIREA RĂDUCANU clădită la 1725 de Radu Racoviţă vistiernicul şi de soţia sa Maria; după inscripţie este zidită la 1763 (vezi Radu Racoviţă).

Pe Radu Racoviţă îl găsim şi între ctitorii bisericii Hârja. Hramul mânăstirii astăzi biserică de mir este „Buna Vestire".

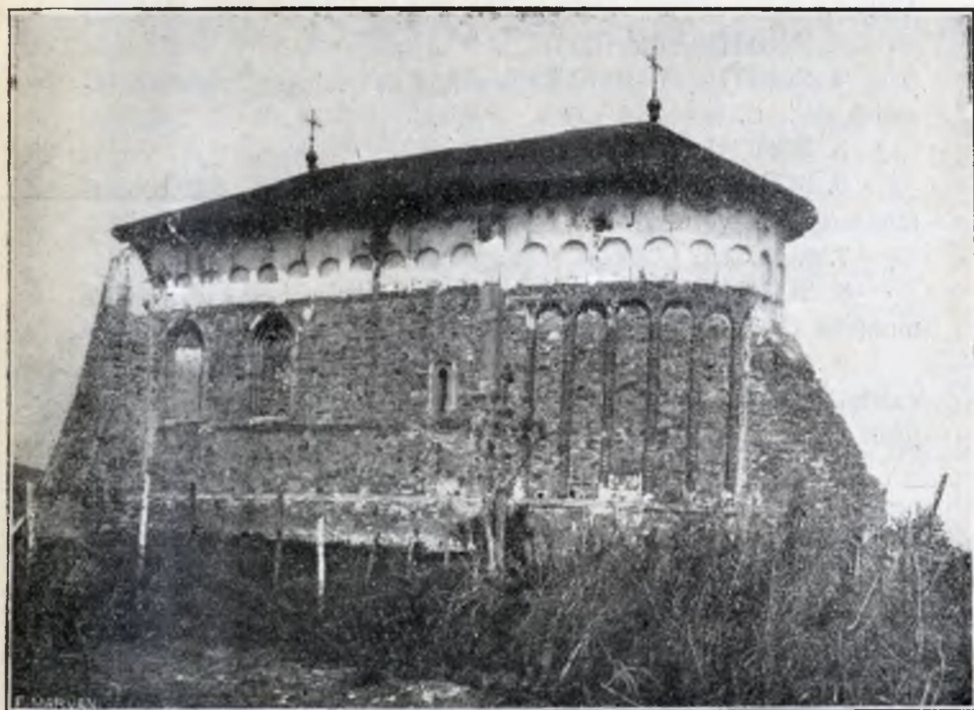
Mănăstirea este aşezată într'o poziţie din cele mai frumoase pe malul stâng al Trotuşului. Pe trei părţi curtea mănăstirii este înconjurată cu un zid înalt de cetate, având şi o poartă întărită. La 1821 a servit de adăpost contra Turcilor, pe când aceştia urmăreau pe eterişti Greci.

Moşia Prăjeştii şi Buhociu de lângă Bacău au aparţinut înainte de secularizare M-rilor Răducanu şi Precista din Tg. Ocna. In moşia Brătila de sus avea parte şi M-rea Răducanu. Moşia Grozeşti deasemenea a fost dată de Radu Racoviţă M-rei din Tg. Ocna.

7. MANASTIREA TAZLĂUL SARAT astăzi biserică de mir. Se crede că schitul de călugări a fost sau mai sus de actuala biserică sau a fost chiar biserica de astăzi refăcută. Anul 1496, când ar fi fost zidită de Ştefan II fiul lui Bogdan II cu hramul „Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu" nu se sprijină pe nici o inscripţie. Numai tradiţia susţine că schitul s'a desfiinţat mai înainte de 1800. In deal se văd nişte ruine, care să fi fost chilii; Biserica actuală s'a restaurat în 1852 de către Gh. Constantinidi. Deasemenea se crede că acolo au fost îngropaţi fiii lui Bogdan Vodă — însă nu se mai găsesc pietrele mormântale, fiind întrebuinţate de călugării greci la pardosirea sălilor. Nu se poate face confuzie cu M-rea Tazlău (Neamţ), deşi înainte a aparţinut

jud. Bacău, aceasta existând mai înainte de 1496, data înfiinţăr m-rei de mai sus.

8. MĂNĂSTIREA GĂLĂSEŞTI (dispărută) dela gura Dineţului (Răcătău) se pomeneşte în documentele lui Ştefan cel Mare (1490). Azi Mazilii.

Biserica din Borzeşti

9. MĂNĂSTIREA HORGĂI (Răcăuţi) a fost dăruită de Ştea fan cel Mare împreună cu satele Oneşti şi Lăbăşeni şi fântân-Horgăi, „unde fusese o mânăstirea tată lui Maruşcăi, fata lui Andrei Slujescul“ 1458.

10. MĂNĂSTIREA ISVOARE (Grozeşti) sau „Zidurile dela Isvoare“, care îngrădiau o veche mănăstire, unde se ascundeau oamenii de groaza Tătarilor.

11. MĂNĂSTIREA SILIŞTEA (Dealul Nou) se zice că a fost o mănăstire de călugări zidită de Ştefan cel Mare.

III. Schituri

1. SCHITUL ASĂU din 1623, mai există în 1750, astăzi biserică de mir (Lunca Asău) refăcută de monachul Vasile Bânțu (1750), având atunci vreo 10 călugări.

2. SCHITUL BUCIUMI. Intre schiturile din 1834 este și Buciumi, însă asupra lui n'avem nici o însemnare (Uric. Codrescu, VIII).

3. SCHITUL BRĂTEȘTI.

4. SCHITUL BERBINCENII clădit de călugări, devenit biserică de mir, acum în urmă.

5. SCHITUL CAMPENI.

6. SCHITUL COTUMBA (călugărițe), 1780 (?) Ca propietate muntele Cotumba.

7. SCHITUL CURIȚA (călugări), există în 1783.

8. SCHITUL FRUMOASA (fostă schitul Dragoș) sub poalele muntelui Coman — ruine — a existat în epoca călugărilor greci.

9. SCHITUL FANTANELE sau DEALUL MĂNĂSTIREI a existat în pădurea Fântânele la vest de satul Racila, unde s'au găsit urme de ziduri și se crede că a ars distrus de Tătari.

10. SCHITUL LAPOȘ de monahi, spre apus de biserica Lapoș; a ars, iar obiectele scoase dela foc au fost duse la M-rea Răducanu din Tg. Ocna.

11. SCHITUL LUNCANI de călugări, cu biserica de lemn, azi biserică de mir.

12. SCHITUL MĂGURA (călugări) 1750, [vezi C-tin Racoviță].

13. SCHITUL NILATULUI. Menționat, însă nu se știe unde a fost.

14. SCHITUL MITOC.

15. SCHITUL PRALEA.

16. SCHITUL PĂLTINOASA spre răsărit de Părincea.

17. SCHITUL PLOPUL.

18. SCHITUL SAVA (Mai întâiu de călugări, apoi de călugărițe și desființat în 1883; are călugări).

19. SCHITUL TISA SILVESTRU (de călugări) avea ființă în 1772, a ținut de M-rea Doljeștii (Roman) având moșia întinsă Tisa Silvestru „Doljeștii lui Danco, fiul lui Sima, nepotul lui Dragoș Viteazul", dintr'un document a lui Ștefan Vodă, 1481.

IV. Biserici de lemn

Antoheşti, fără veleat. *Asău*, înainte de 1881 (schit de călugări). *Asău*, 1802, (prefăcută). *Bârsăneşti*, 1817. *Brătila de jos*, (bârne tencuită) 1775. *Brătila de mijloc*, 1792 (7300 dela Adam) şi 1689. *Brătiia de sus*, fără veleat. *Bucium*. 1866 şi 1846. *Boiştea* (bârne) sec. XVIII-lea. *Bogdana*, 1817. *Buda*, 1819. *Bereşti* (Sf. Voevozi) 1858. *Bereşti* (Adormirea), 1881 (arsă în 1877). *Buhociu*, 1883. *Bogdăneşti*, sec. XVIII-lea, *Berbinceni*, fără veleat. *Brusturoasa*, 1837. *Bucşeşti*, sec. XVIII-lea. *Bibireşti*, 1835. *Borzeştii lui Mariş*, 1850. *Băseşti*, 1780 (?). *Caraclău* (lemn, tencuită) 1771. *Caşin* (Sf. Voevozi) 1796. *Climeşti*, fără veleat. *Ciumaşi*, 1812. *Chiliile*, 1846. *Curiţa*, sec. XVIII-lea, *Deleni*, 1763. *Dealul Nou*, sec. XIX-lea. *Dărmăneşti*, 1734 (7242). *Dofteana*, 1772. *Drăgugeşti*, 1886. *Filipeni*, sec. XIX-lea. *Frunteşti*, 1855. *Făghieni*, 1832. *Grigoreni*, fără veleat (refăcută 1906). *Grozeşt*,

Biserica de lemn din Gropi

1799. *Gropile*, sec. XVIII-lea. *Hemeni*, 1843. *Helegiu* (lemn tencuită) 1822. *Hârja*, 1756. *Heltiu*, 1795. *Horgeşti*, fără veleat. *Ili-*

eşti (lemn, tencuită) 1807. *Iteşti*, 1873. *Ilieşi*, fără veleat. *Jevreni-Micloşoaia*, 1884. *Luncani*, sec. XVIII-lea. *Lespezi*, 1886, *Lundaşi*, 1824. *Leţcana*, 1848. *Leorda*, 1751. *Leloaia*, 1842. *Mărgineni*, 1749 (arsă în 1925). *Mărăşti*, fără veleat. *Măgireşti Frăjeşti*, 1836. *Nadişa*, 1772 (7280). *Negoeşti*, 1806. *Năneşti*, 1833 (prefăcută). *Năneşti*, Sf. Voevozi (7298) 1790. *Oana*, 1846. *Prisaca*, 1883. *Poeana (Orăşa)*, fără veleat. *Părăul Boghii*, 1813, *Popeni*, sec. XIX-lea. *Pralea*, 7279 (1771). *Podiş*, 1845. *Petreşti* (fostă de lemn înainte de 1830). *Palanca*, 1803. *Plopu*, 1886 (prefăcută). *Pârjolu*, 1781. *Răcătău Mazili*, 1840 [?]. *Recea*, 1862. *Reţeni*, 1863. *Râpile*, secolul XVIII-lea. *Racova*, 1844. *Rusieşti (Poduri)* sec. XVIII-lea. *Scorţeni*, 1799. *Strâmba*, 1819. *Strugari* [Năsoeşti] 1765 (7273). *Solonţ*, 1808 (pe clopot). *Siliştea (Fântânele)*, sec. XVIII-lea, *Şerbeşti*, 1843. *Săcueni*, 1778 (7286). *Soci*, 1785 (7295). *Şipan (Comăneşti)*, sec. XIX-lea. *Şulţa*, 1853. *Schitul Savului*, 1800. *Tg. Ocna*, Cuvioasa Paraschiva (Domnească), 1725; Sf. Apostoli, 1832; Sf. Gheorghe-Tiseşti, fără veleat. *Ţirdeni*, 1850. *Turluiul*, 1866. *Uugureni*. 1800. *Viforeni* răzeşi, 1820 (?). *Valea lui Ion*, 1789. *Văsieşti*. 1805. *Vermeşti* (7197) 1689. *Zlatari*, 1702.

Din „Monografia [illegible]"
Str. Vulturi, 20

10 lei